નૌગામા

- આવાગમન.................: રેલ્વે સ્ટેશન : દાહોદ
  બસ સ્ટેશન : નૌગામા
- નજીકનું મુખ્ય શહેર ....: બાંસવાડા
- નજીકના તીર્થક્ષેત્રો.........: અન્દેશ્વર પાર્શ્વનાથ - ૧૬ કિ.મી

રાજસ્થાનના બાંસવાડા જિલ્લાના નૌગામા શહેરથી લગભગ ૧।।-૨ કિ.મી. દૂર આ અતિશયક્ષેત્ર આવેલું છે. સમાજ દ્વારા આ ક્ષેત્રમાં શ્રી સમ્મેદશિખરજીની ભવ્ય રચના કરવામાં આવેલી છે, જેનો ભવ્ય પંચકલ્યાણક પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ તા. ૨૨-૪-૧૯૯૯ થી તા. ૨૮-૪-૧૯૯૯ દરમ્યાન ખૂબ જ ધામધૂમથી કરવામાં આવ્યો હતો. આ અતિશયક્ષેત્ર શ્રી અન્દેશ્વર પાર્શ્વનાથ ક્ષેત્રથી વાયા-કલીંજરા ૨૦ કિ.મી. પર આવેલ છે. આ રીતે આ ક્ષેત્ર ઉદયપુર-દાહોદ રોડ ઉપર આવેલ છે. આ શિખરજી પર્વતની યાત્રા કરો ત્યારે સાક્ષાત્ શ્રી સમ્મેદશિખરજીની યાત્રા કરતા હો તેવો જ આભાસ-અનુભવ થાય છે. તેમાં શંકા કરવા જેવું નથી. કોઈ પહાડ કે ટેકરી નથી. પણ રચના શ્રી સમ્મેદશિખરજી જેવી જ કરી છે. નાના-મોટા, ઊંચા-નીચા ટેકરા જેવી ચાલ કરી છે. આસપાસમાં નાના કુદરતી ઝાડ વાવ્યા છે. આ રીતે અહીં ચોવીસ તીર્થંકર ભગવંતોની અને એક ગણધરની તેમ કુલ પચીસ ટોંકની પચીસ દેરીઓ બનાવીને સુંદર રચના કરી છે, જેનો ખર્ચ તે વખતે પચીસ લાખ રૂપિયા થયો હતો તેમ ત્યાં લખેલ છે. દરેક ટોંકની નાનકડી શિખરબંધ દેરી કરી છે અને દરેક દેરીમાં દરેક તીર્થંકર ભગવાનના ચરણપાદૂકા સ્થાપિત કર્યા છે. વળી સીતાનાળા તથા ગાંધર્વનાળાની રચના પણ વચ્ચે યોગ્યસ્થાને કરી છે. તે સિવાય ઉપર જળમંદિરની રચના પણ કરી છે, જેમાં વચ્ચે મંદિરમાં સફેદ આરસના એક પ્રતિમાજી મૂક્યા છે. તે સિવાય શ્રી કુન્દકુન્દાચાર્યદેવની ગૂફા, શ્રી સમન્તભદ્રાચાર્યદેવની ગૂફા તથા શ્રી ગુણભદ્રાચાર્યદેવની ગૂફા- તેમ ત્રણ ગૂફાની રચના પણ કરી છે. તેમાં દરેક આચાર્યદેવના ચરણપાદૂકા સ્થાપિત કરેલા છે. જેવી રીતે શ્રી સમ્મેદશિખરજી પહાડ ઉપર શ્રી ચન્દ્ર પ્રભુ તથા શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની ટોંક ઊંચાઈ ઉપર આવેલ છે, તેવી જ રીતે અહીં પણ બંને ટોંક ઊંચાઈ ઉપર બનાવી છે. અંતિમ શ્રુતકેવળી શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામીના ચરણપાદૂકા પણ અહીં સ્થાપિત કર્યા છે.

આ રીતે પચીસ ટોંકના દર્શન માટે આ ટેકરી ઉપર જઈએ છીએ ત્યારે ખરેખર આપણે પવિત્ર અને શાશ્વત તીર્થધામ શ્રી સમ્મેદશિખરજીની જ યાત્રા કરતા હોઈએ તેવો અનુભવ થાય છે. કાગળ ઉપર તેનું વર્ણન કેવી રીતે લખવુ ? શું લખવુ ? ખરેખર ત્યાં યાત્રાએ જાવ અને અનુભવ કરો ત્યારે જ ખાત્રી થાય. અઘરો પહાડ ચઢવાનો નથી. તદ્દન નાનકડી ટેકરી જેવું બનાવીને તેના ઉપર આ બધી રચના કરી છે. સૌ કોઈ-અરે ! પગની તકલીફવાળા લોકો પણ આરામથી આ

યાત્રા કરી શકે તેવું છે. દરેક ટોંક ઉપર જવા માટે નંબર લખીને એરો માર્કથી આગળનો રસ્તો બતાવેલ છે, જેથી ક્રમસર બધી જ ટોંકની યાત્રા સરળતાથી થઈ શકે છે.

આ સિવાય અહીં ચોકમાં કમળની વેદી ઉપર શ્રી મહાવીર પ્રભુની શ્યામ આરસની ખડ્ગાસન ભાવવાહી પ્રતિમાજી બિરાજમાન કરેલ છે. ૫ ફીટ ઊંચી કમળની વેદી અને તેના ઉપર શ્રી મહાવીર ભગવાન ૧૧ ફીટના ખડ્ગાસને છે. મુનિ શ્રી પ્રજ્ઞાસાગરજીની પ્રેરણાથી શ્રી મહાવીર પ્રભુની આ પ્રતિમા સ્થાપિત કરીને વીર નિર્વાણ સંવત ૨૫૨૫ વૈશાખ સુદ-૧૩ ને બુધવાર તા. ૨૮-૪-૧૯૯૯ના રોજ પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી છે. પ્રતિષ્ઠાચાર્ય શ્રી પન્નાલાલજી જૈન હતા. શ્રી સમ્મેદશિખરજીની રચના પછી ત્યાં એક નાનકડુ મંદિર પણ કરેલ છે, જેમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની સફેદ આરસની ૧॥ ફીટની પ્રતિમા છે. તે સિવાય અહીં મંદિરમાં ખોદકામ કરતા પ્રાપ્ત થયેલો ૮૦૦ વર્ષ જૂનો સ્થંભ છે, જેની ચારે તરફ અગાઉ ભૂતકાળમાં થઈ ગયેલ આચાર્યોના નામો કોતરેલા છે. મુનિની આકૃતિ કોતરી છે અને નીચે આચાર્યનું નામ કોતરેલ છે. તેમાંથી વાંચી શકાયા તેટલા આચાર્યોના નામો નીચે લખ્યા છે.

૧. માઘનંદી	૨. ગુણનંદી	૩. જિનચંદ્ર	૪. ચારૂરોહ
૫. પદ્મનંદી	૬. ઉમાસ્વામી	૭. વિશાલકીર્તિ	૮. માણેકનંદી
૯. નરેન્દ્રકીર્તિ	૧૦. અભયકીર્તિ	૧૧. વરદત્ત	૧૨. વસંતકીર્તિ
૧૩. વિજયકીર્તિ	૧૪. દેશભૂષણ	૧૫. નરચંદ્ર	૧૬. મહાચંદ્ર
૧૭. શાંતિકીર્તિ	૧૮. હરિચંદ્ર	૧૯. અનંતકીર્તિ	૨૦. ભુવનકીર્તિ
૨૧. વિદ્યાનંદી	૨૨. નયનંદી	૨૩. રામકીર્તિ	૨૪. વિષ્ણુનંદી
૨૫. ધર્મચંદ્ર	૨૬. સારદત્ત	૨૭. મહાકીર્તિ	૨૮. શ્રી ભૂષણ
૨૯. શ્રી ચન્દ્ર	૩૦. શ્રી નન્દી	૩૧. શ્રી અભયચન્દ્ર	૩૨. નાગચન્દ્ર
૩૩. ધર્મનન્દી	૩૪. મહીચન્દ્ર	૩૫. માઘચન્દ્ર	૩૬. હરિનન્દી
૩૭. ગુણકીર્તિ	૩૮. ગુણચન્દ્ર	૩૯. ભાવચન્દ્ર, વિગેરે.	

અનેક આચાર્યોના નામ આ ચૌમુખી સ્થંભ ઉપર ચારે તરફ લખેલા-કોતરેલા છે. સંખ્યાક્રમ તો લખેલ નથી, પરંતુ ૨૦૦ જેટલા આચાર્યોના નામ હશે તેમ જરૂર લાગે છે. આ સ્થંભની વિધિસર પ્રતિષ્ઠા શ્રી વિદ્યાસાગરજીની પ્રેરણાથી વીર નિર્વાણ સંવત ૨૫૨૫ વૈશાખ સુદ-૧૩ના રોજ થયેલી છે. પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ તા. ૨૨-૪-૧૯૯૯ થી તા. ૨૮-૪-૧૯૯૯ સુધી ઉજવાયો હતો.

શ્રી સમ્મેદશિખરજીની રચના પણ શ્રી વિદ્યાસાગરજીની પ્રેરણાથી વિ. સં. ૨૦૫૬માં થઈ હતી. આ સિવાય અહીં આરસનો એક માનસ્થંભ છે, જેના ઉપર ચારે દિશામાં શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુની મૂર્તિ છે. નીચે પ્રતિમાજી નથી. આ માનસ્થંભજીની પ્રતિષ્ઠા વીર સંવત ૨૫૨૪ તા. ૯-૪-૧૯૯૮ના રોજ થયેલી છે.

આ સિવાય નૌગામા તીર્થક્ષેત્ર ઉપર રહેવા માટે ધર્મશાળા, ત્યાગીવૃતી આવાસ, મેઈન ગેઈટ, વિગેરે બનાવવાની યોજના પણ છે. અહીં માત્ર રહી શકાય છે. પરંતુ કોઈ જ ખાવા-પીવાની ચીજ હાલમાં ઉપલબ્ધ નથી. કેમ કે નૌગામા ગામથી આ રચના ૧ાા-૨ કિ.મી. દૂર એકાંત સ્થાનમાં થયેલ છે.

આ સિવાય નૌગામા ગામમાં ઘણું પ્રાચીન શિખરબંધી દિગંબર જિનમંદિર છે. કહેવાય છે કે આ મંદિર આશરે ૧૦૦૦ જૂનું છે. અહીં શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના ફેણ વગરના પ્રતિમાજી-જેના ઉપર સંવત ૧૫૭૨ લખેલી છે-તે બિરાજમાન છે. આ જો વીર સંવત લખેલી હોય તો આ મંદિર ૧૦૦૦ વર્ષ જૂનું છે તેમ નક્કી થાય છે. અહીં ખોદકામ કરતા પ્રાપ્ત થયેલા શ્યામ આરસના શ્રી આદિનાથ ભગવાન ૨। ફીટના પદ્માસન છે. બાજુમાં પદ્માસન સફેદ આરસના ૨ ફીટના બે પ્રતિમાજી છે. નીચેની વેદી ઉપર સંવત શબ્દ લખેલા છે. વીર સંવત કે વિક્રમ સંવત તેમ કાંઈ ખુલાસાથી લખેલ નથી. આ સિવાય પંચધાતુના પદ્માસન નાના-મોટા થઈને લગભગ છત્રીસ પ્રતિમાજી છે. તે સિવાય નાનકડા શો કેઈસમાં નાના-નાના સિંહાસન ઉપર નાના-નાના અઢાર પ્રતિમાજી છે.

<u>બીજું મંદિર</u> :-

જિનમંદિરની બહાર બીજા મંદિરમાં બીજા હોલમાં સંવત ૧૩૦૮ના પદ્માસન શ્યામ આરસના સારી રીતે ખંડિત થયેલા શ્રી નેમિનાથ પ્રભુ લગભગ ૬ ફીટના છે. બે બાજુ આવા મોટા બે પ્રતિમાજી છે. મુગલ સામ્રાજ્ય વખતે તે ખંડિત થયા હતા તેમ કહે છે. તેમની બાજુમાં શ્રી બાહુબલીજી ભગવાન સફેદ આરસના ખડ્ગાસન ૬ ફીટના છે. અહીં પંચધાતુના શ્રી ભરતજી, શ્રી બાહુબલીજી તથા શ્રી આદિનાથ પ્રભુ પણ છે. સામાન્ય રીતે બધા સ્થળે આ ત્રણેય ભગવાન આરસના હોય છે. જ્યારે અહીં આ ત્રણેય ભગવાન પંચધાતુના છે. આ સિવાય ખડગાસને શ્રી ભરતજી સફેદ આરસના ૫ ફીટના પણ છે.

આ સિવાય નૌગામા ગામમાં આરસનું શ્રી સમવસરણજી મંદિર પણ છે, જેમાં ચારે દિશામાં ચાર મોટા માનસ્થંભજી આરસના છે. વચ્ચે સફેદ આરસના ચૌમુખી ભગવાન છે. તેમજ શ્રી કુન્દકુન્દાચાર્યદેવની ખડ્ગાસન મૂર્તિ મોરપીંછી અને કમંડળ સહિતની બદામી રંગના આરસની શ્રી સમવસરણજીમાં મૂકેલી છે. આ સમવસરણજીની પ્રતિષ્ઠા તા. ૨૮-૫-૧૯૯૬ના રોજ થયેલી છે.

આ રીતે નૌગામા ગામ નાનુ છે. બહુ પ્રખ્યાત નથી. છતાં પણ અહીંની શ્રી સમ્મેદશિખરજીની

તીવ્ર જિજ્ઞાસા, ધગશ અને તાલાવેલી જોઈએ.
આ સંસારનો રસ છૂટી જાય તો જરૂર આત્મસ્વરૂપ પ્રગટે.